

CALIS: könyvtárközi kölcsönzés és dokumentumküldő szolgáltatások Kínában

A CALIS

A cikk a kínai felsőoktatási intézmények egyik olyan konzorciumát, a *Kínai Felsőoktatási Könyvtári és Információs Rendszert (China Academic Library and Information System = CALIS)* mutatja be, amelyik könyvtárközi kölcsönző (továbbiakban KK) és dokumentumküldő (továbbiakban DK) szolgáltatásokat működtet. Székhelye Beijingben van és fő feladata a felsőoktatási könyvtárak dokumentumellátása.

A CALIS létrejötte előtt Kínában háromféle KK és DK modell létezett: kézi, félig kézi, félig automatikus. A kéziben a KK és a DK szolgáltatásokkal kapcsolatos mindegyik tevékenységet a könyvtáros személyzet végezte. A félig kéziben a kézi munkák összekapcsolódtak a fax, az e-mail és a DK szoftverek (pl. Ariel) használatával. A félig automatikus modell a felhasználók nyilvántartását, a kérések kezelését, az anyagok keresését már automatizálta, de a KK tranzakciók továbbítása az adatcseréhez szükséges szabványos megoldások hiánya miatt még nem volt automatikus, kézi beavatkozásokat igényelt.

A CALIS 2000-től kezdődően elkezdte a KK és a DK szolgáltatások szabványosítását és automatizálását. A fejlesztések során egy nyitott, peer-to-peer KK és DK rendszert hoztak létre, amelyek főbb elemei:

- 60 kölcsönző könyvtár KK és DK szolgáltatói hálózata,
- KK és DK kérések kezelése,
- KK és DK szolgáltatók koordinációs csoportja.

A mintegy 60 nagy felsőoktatási könyvtárt átfogó hálózat több száz más könyvtárnak nyújtja szolgáltatásait. A CALIS rendszer kompatibilis az ISO ILL 10160/10161 szabvány előírásaival és a következő összetevői vannak:

- felhasználói interfész (kérések indítása, nyomon követése, személyes adatok és pénzügyek kezelése),
- KK tranzakciók menedzselése (a könyvtárosok számára kliens alkalmazás a KK tranzakciók kezelésére),
- KK tranzakciós szerver (KK és DK kérések fogadása és küldése),
- dokumentumküldő alrendszer (kliens a dokumentumok szkenneléséhez, fogadásához és küldéséhez).

A CALIS rendszeren belül a KK és DK szolgáltatások a legfontosabbak. Ezek együttműködnek más kereső rendszerekkel például a CALIS központi katalógusával, a nyugati folyóiratok TOC (tartalomjegyzék) adatbázisával. A bibliográfiai adatok ezekből akadály nélkül átjutnak a CALIS DK rendszerébe.

A felhasználók kéréseiket online küldhetik el a felhasználói interfészen keresztül és bármikor nyomon követhetik a teljesítés állapotát. A dokumentumokat a kölcsönző könyvtár közvetlenül küldi el a végfelhasználónak. A CALIS más szolgáltatásokat is kínál portálján keresztül: információkeresés, virtuális tájékoztatás és tanácsadás, online katalóguskeresés, az információs írástudást növelő online tréningek.

2005 márciusában, a szolgáltatói hálózat egy éves működését követően, a CALIS és a *Kínai Társadalom- és Bölcsészettudományi Könyvtár (China Academic Social Sciences and Humanities Library = CASHL)* felállított egy koordinációs csoportot a 15 legtöbb tapasztalatot összegyűjtő könyvtár összehívásával a CALIS rendszer működési specifikációi, értékelési rendszere kidolgozásának és a rendszer további fejlesztéseinek koordinálására.

Tapasztalatok

A CALIS a teljesen automatizált KK és DK szolgáltatások mellett biztosítja tagjainak a rendszerspecifikációkat és a hozzájuk tartozó szabványokat, amelyeket a tagkönyvtárak adaptálnak.

A 10 év alatt elért eredmények: a kézi rendszer átalakult teljesen automatikussá, költséghatékonyabb lett a tagkönyvtárak működése, sikerült kiszűrni az alig használt folyóiratokat, amelyeknek az előfizetését megszüntették, szabványos megoldások jöttek létre, egységesítették a kérések küldését, fogadását, feldolgozását és a pénzügyi számlázó rendszert.

A statisztikák is bizonyítják a rendszer eredményességét: 35 könyvtár által szolgáltatott adatok azt mutatják, hogy a KK tranzakciók száma évről évre növekszik, 2007-ben 172 152 volt ez a szám, míg 2009-ben már 243 897.

Kihívások

A CALIS mellett más nagy kínai könyvtárak is rendelkeznek KK és DK szolgáltatásokkal. De ezek még mindig elég kezdetleges állapotban vannak, és nem vetekedhetnek a fejlett nyugati rendszerekkel. Ezért a következő területek fejlesztése a leginkább indokolt.

Gyűjtemények feltártsága

Mivel a KK és DK szolgáltatások minősége nagymértékben attól függ, hogy milyen a könyvtári gyűjtemények feltártsága, további erőfeszítéseket kell tenni a CALIS közös katalógus, külföldi folyóiratok TOC adatbázisának minőségi fejlesztésére és bővítésére.

Többféle kérő rendszer és ezek együttműködése

Jelenleg is többféle KK/DK rendszer létezik még Kínában, a felsőoktatási könyvtárakban a CALIS és a CASHL, egyéb könyvtárakban más regionális rendszerek. Ezért a végfelhasználóknak több hely-

re kell regisztrálniuk, ami természetesen nehézkes, nem túl felhasználóbarát. A CALIS a különböző rendszereket ötvözni szeretné.

A KK rendszerek korlátozott használata, menedzselése

A CALIS az első, nemzetközi szabványoknak megfelelő rendszer. Az új koncepciók elterjesztéséhez sok könyvtárban kell még bemutatni a rendszert, telepíteni a szoftvert, kezelését betanítani, felhasználói tréningeket végezni stb. Bár a koordinációs csoport kifejlesztett szolgáltatási specifikációkat, nehéz a helyi műveletek felügyelete a CALIS osztott volta miatt. A külföldi szabványoknak való megfelelés miatt a folyamatok meglehetősen összetettek és a felhasználók arról panaszkodnak, hogy a CALIS KK/DK rendszer nem igazán felhasználóbarát.

A jövő

A CALIS 3. fejlesztési időszaka 2010-ben kezdődött, melynek végére a felhasználók tökéletesebb kiszolgálása végett a fentebb felsorolt problémákat kiküszöbölik, a különböző nemzeti és nemzetközi rendszerek integrálását tovább folytatják. A költséghatékonyság fokozása érdekében 2009-ben bevezették az SaaS (*software-as-a-service*) technológiát, amely megkönnyíti a szoftver használatát, mivel a tagkönyvtáraknak csak a klienseket kell telepíteni, a szerverek üzemeltetése már nem az ő dolguk.

A CALIS fenntartói nagyon bíznak abban, hogy sikerül egy még ütőképesebb, felhasználóbarátabb KK/DK rendszerré továbbfejleszteni a CALIS-t a meglévő erős szolgáltatói hálózatra, jól működő kéréskezelő rendszerre és koordinációs csoportra alapozva a munkát.

/YAO, Xiaoxia – ZENG, Lijun: CALIS: interlibrary loan and document delivery services in China. = *Interlending & Document Supply*, 40. köt. 2. sz. 2012. p. 111–114./

(Burmeister Erzsébet)